

Θέμα : Συζήτηση στη Βουλή για τα δικαιώματα

Συνημμένα εσωκλείεται η νέα εκδοχή του σχεδίου της ομιλίας. Σε αυτήν έχει ενσωματωθεί το σημείο II (ε), για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων ως άξονα της εξωτερικής μας πολιτικής.

Αθήνα, 1 Μαρτίου 2000

Dis. E(1)/OIT/ProImer.doc/29.2.2000/p.7/md

Θέμα : Προ ημερησίας διατάξεως συζήτηση για τα δικαιώματα του πολίτη

I

1. Μια συζήτηση στη Βουλή για τις ελευθερίες του πολίτη και τη δημοκρατία αποτελεί πάντοτε κορυφαίο γεγονός του δημόσιου βίου. Είναι μια καλή ευκαιρία για απολογισμό της πολιτικής όλων μας. Απολογισμό για την πραγματική και βαθύτερη ουσία του πολιτικού μας πολιτισμού.

Συμφωνούμε, υποθέτω, ότι στα ζητήματα των δικαιωμάτων και της δημοκρατίας κρινόμαστε όλοι μας, Κυβέρνηση και Αντιπολίτευση. Κρινόμαστε για το πώς αντιλαμβανόμαστε τη συλλογική αυτονομία αλλά και την αυτονομία κάθε πολίτη. Κρίνεται το πώς συμπεριφερόμαστε εμείς ως δημοκρατικά νομιμοποιημένη εξουσία, αλλά και εσείς ως αντιπολίτευση ευθύνης.

Ως κυβερνητική και κρατική εξουσία που στόχος της δεν μπορεί να είναι άλλος από τον διαρκή αγώνα για την κατάκτηση του μέτρου στην απόλαυση των δικαιωμάτων από όλους τους πολίτες. Ως εξουσία που δεν απονέμει “προνόμια” σε κάποιους και δεν κάνει διακρίσεις. Αλλά και ως αντιπολίτευση που σέβεται την ελευθερία των πολιτών και δεν αποβλέπει στη χειραγωγήσή τους. Που δεν υποτάσσει στις οποιεσδήποτε πολιτικές της επιδιώξεις και σε οποιεσδήποτε σκοπιμότητες την υπόθεση των δικαιωμάτων με την προσχηματική τους υπεράσπιση. Γιατί καμία πολιτική επιδίωξη, κανένα πολιτικό ή κοινωνικό πρόγραμμα, καμία ουτοπία δεν δικαιώνεται, όταν αγνοεί τη συλλογική και την ατομική αυτονομία.

Η εμπειρία μας από την κατάρρευση των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης, που επί τόσες δεκαετίες καθοδηγούνταν από αυτήν ακριβώς τη φαντασίωση, είναι πολύ πρόσφατη για να ξεχασθεί. Η παταγώδης αποτυχία τους, ένα ιστορικό μάθημα για την ανθρωπότητα, μένει για να μας θυμίζει ότι η πολιτική είναι το μέσο και τα δικαιώματα ο σκοπός. Όχι το αντίστροφο!

II

Ακριβώς επειδή η Κυβέρνησή μας δεν πιστεύει στην προσχηματική επίκληση των δικαιωμάτων για την επιδίωξη άλλων σκοπών, ακριβώς επειδή γνωρίζει ότι αυτά είναι σύμφυτα με την ανθρώπινη υπόσταση - και όχι “αστικά”, “προλεταριακά” ή ο,τιδήποτε άλλο - και ότι ως τέτοια και μόνο δικαιώνουν την πολιτική δράση, έχει να επιδείξει στον τομέα αυτό ένα δημιουργικό έργο πρωτόγνωρο στην ιστορία της Ελληνικής Πολιτείας. Επιτρέψτε μου να θυμίσω τις σημαντικότερες στιγμές του.

α) Καθιερώσαμε νέους, ανεξάρτητους από την Κυβέρνηση, θεσμούς προστασίας των δικαιωμάτων και ενισχύσαμε ουσιαστικά τους ήδη υπάρχοντες. Ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί πια σημείο αναφοράς για τον ταλαιπωρημένο από την κακοδιοίκηση πολίτη. Αποτελεί τον παραστάτη του. Η Αρχή για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και το ΕΣΡ δεν διστάζουν να συγκρουσθούν με ισχυρά ιδιωτικά κέντρα εξουσίας, κέντρα εξουσίας που απειλούν, κατ’ εξοχήν στις μέρες μας, την ελευθερία των πολιτών, χρησιμοποιώντας και πάλι ως πρόσχημα δήθεν δικαιώματά τους.

Επίσης καθιερώσαμε την Εθνική Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - στην οποία συμμετέχουν όλες ανεξαιρέτως οι πολιτικές δυνάμεις- ως ένα πραγματικό “παρατηρητήριο” για την προστασία των δικαιωμάτων στη χώρα μας, καθώς και την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής. Έτσι αποδεικνύουμε την εγρήγορσή μας για ζητήματα που θα δοκιμάσουν στο άμεσο μέλλον τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, αλλά και με την ίδια τη βιολογική του υπόσταση.

β) Για πρώτη φορά αναπτύξαμε δεσμούς συνεργασίας της Πολιτείας με τις Μ.Κ.Ο., αναδεικνύοντας ως βασικό στοιχείο της πολιτικής μας την ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών. Οι Μ.Κ.Ο. αποτελούν σήμερα τον πιο δυναμικό παράγοντα για την προστασία των δικαιωμάτων σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Πρόθεσή μας είναι να ενισχύσουμε ακόμη περισσότερο αυτή την πολιτική στο μέλλον. Γιατί εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι η ενεργοποίηση των ίδιων των πολιτών στην υπόθεση της υπεράσπισης των δικαιωμάτων. Για μας πρέπει πρώτα και κύρια η ίδια η κοινωνία να

συνειδητοποιήσει όσο πιο γρήγορα γίνεται τη σημασία τους, ανεξάρτητα από τη δραστηριότητα εκείνων που την εκπροσωπούν ή- το χειρότερο- νομίζουν ότι την εκπροσωπούν.

γ) Προχωρήσαμε με τόλμη στην εκκαθάριση της νομοθεσίας από υπολείμματα άλλων εποχών, που διαιώνιζαν διακρίσεις μεταξύ των πολιτών. Την εμπλουτίσαμε αποφασιστικά, κυρώνοντας σημαντικά διεθνή κείμενα για την προστασία των δικαιωμάτων, όπως το Σύμφωνο του ΟΗΕ για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ για την κατάργηση της ποινής του θανάτου, τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική.

Προτείναμε, εξάλλου, την εισαγωγή νέων δικαιωμάτων στο Σύνταγμα, όπως το δικαίωμα της πληροφόρησης, το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων, το δικαίωμα στην αντίρρηση συνείδησης (το οποίο κατοχυρώσαμε ήδη σε νομοθετικό επίπεδο, παρά τις αντιδράσεις που υπήρξαν), το δικαίωμα στο περιβάλλον, το δικαίωμα προστασίας από βιοϊατρικούς πειραματισμούς, τα δικαιώματα των μεταναστών (για τα οποία έχουμε ήδη ετοιμάσει και σχετικό νομοσχέδιο, που θα κατατεθεί άμεσα στη νέα Βουλή). Τις προτάσεις μας υιοθέτησε ήδη η Βουλή. Το Σύνταγμά μας θα εμπλουτισθεί έτσι σύντομα με αυτές, όπως επιβάλλει η σημερινή εποχή.

δ) Αλλά και στο επίπεδο της πράξης, επιλέξαμε το δρόμο της προστασίας των δικαιωμάτων των πολιτών από τον δρόμο της καταστολής των κινητοποιήσεων κάθε είδους. Κάποιοι μας κατηγορήσαν γι' αυτό, ισχυριζόμενοι ότι υπήρξαν φαινόμενα έξαρσης της εγκληματικότητας. Κι όμως, η παρουσία της αστυνομίας σε στιγμές έντασης, όπως αυτές των γιορτασμών του Πολυτεχνείου, των μαθητικών κινητοποιήσεων πέρυσι και φέτος, των κινητοποιήσεων για τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο, καθώς και εκείνης για την επίσκεψη Κλίντον αναγνωρίστηκε και χαιρετίστηκε από την ελληνική κοινωνία. Όλοι παραδέχονται ότι επέδειξε σύνεση και τήρησε το μέτρο, που αφενός εγγυήθηκε την ασφάλεια των πολιτών που δεν συμμετείχαν στις κινητοποιήσεις αυτές και αφετέρου επέτρεψε την ελεύθερη έκφραση κάθε φωνής διαμαρτυρίας. Είμαστε περήφανοι, γιατί σε δύσκολες στιγμές, σε στιγμές που δεν είχαν γνωρίσει άλλες κυβερνήσεις, αποδείξαμε έμπρακτα την προσήλωσή μας στο σεβασμό των δικαιωμάτων,

κερδίζοντας την ελληνική κοινωνία στο κρίσιμο αυτό ζήτημα για την ποιότητα της δημοκρατίας μας.

ε) Αναδείξαμε ως κύριο άξονα της εξωτερικής μας πολιτικής την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η χώρα μας αποτελεί ήδη δραστήριο μέλος των διεθνών οργανισμών προστασίας των δικαιωμάτων, συμμετέχει ενεργά σε αυτούς και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες. Αλλάζει έτσι η παραδοσιακή μίζερη εικόνα του απομονωμένου “φτωχού συγγενή” που δεν έχει γνώμη για το πώς διαμορφώνονται οι διεθνείς σχέσεις, που δεν ενδιαφέρεται τελικά για τις σταθερές αξίες του σύγχρονου πολιτισμού.

Η Ελλάδα διεκδικεί ρόλο εγγυητή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε περιφερειακό επίπεδο, και ο ρόλος αυτός αναγνωρίζεται από όλους. Χρειάζεται, άραγε, να θυμηθούμε τη γενική αναγνώριση για τη βοήθειά μας στους χειμαζόμενους λαούς της Βαλκανικής και τη συμμετοχή της ελληνικής δύναμης στη Βοσνία, την Αλβανία και το Κόσοβο; Τι άλλο δείχνει αυτό το παράδειγμα, από το ότι, όταν πιστεύεις στην ιδέα της ειρηνικής συμβίωσης και συνεργασίας των λαών με βάση την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα, γίνεσαι σεβαστός από όλους στο σημερινό κόσμο;

Αλλά η συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι συμμετέχουμε σε διεθνή συστήματα προστασίας των δικαιωμάτων έχει και μια άλλη διάσταση. Μας επιτρέπει να στεκόμαστε κριτικά απέναντι στον εαυτό μας, να προσπαθούμε διαρκώς να βελτιωνόμαστε και να παραμερίσουμε οριστικά την αυτιστική στάση που μας διακατείχε στο παρελθόν και σκίαζε το διεθνές μας κύρος. Σήμερα διεθνείς οργανισμοί, αλλά και Μ.Κ.Ο., όπως η Διεθνής Αμνηστία, χαιρετίζουν την πολιτική της χώρας απέναντι στα δικαιώματα των μειονοτήτων.

Εξάλλου, παρακολουθούμε τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου του Στρασβούργου, ιδίως σε αποφάσεις που μας αφορούν, και προσαρμόζουμε τη νομοθεσία και τις πρακτικές μας, έτσι ώστε να μην δίνουμε λαβή σε νέες προσφυγές. Η Ελλάδα, απόβλητη κάποτε του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων στο διάστημα της δικτατορίας, πρωταγωνιστεί σήμερα στα όργανά του. Επίσης πρωτοστατεί για την ενσωμάτωση μίας Χάρτας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στα Καταστατικά Κείμενα της Ε.Ε. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, η πολιτική της υπεράσπισης των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι η μόνη επιλογή για την αρμονική συμβίωση των λαών.

III

Στάθηκα σε ορισμένα μόνο σημεία της πολιτικής της Κυβέρνησής μας για τα δικαιώματα των πολιτών. Η Κυβέρνηση έχει την κύρια ευθύνη και πρέπει να κρίνεται από τους πολίτες πρωτίστως για την πολιτική της στον τομέα αυτό. Αλλά, όπως τόνισα στην αρχή, οι δυνάμεις της αντιπολίτευσης έχουν και αυτές ένα μέρος ευθύνης. Ειδικά εδώ. Περιμένω γι' αυτό να ακούσω πώς πολιτεύθηκαν αυτό το διάστημα προκειμένου να ανταποκριθούν στην ευθύνη τους.

Η “επαναστατική γυμναστική” με κάθε ευκαιρία και σε οποιαδήποτε στιγμή δεν σημαίνει απαραίτητα και υπεράσπιση των δικαιωμάτων των πολιτών. Μερικοί νομίζουν ότι η ουσία βρίσκεται στις κινητοποιήσεις. Ε, λοιπόν όχι ! Η ουσία βρίσκεται στην επιδίωξη των κινητοποιήσεων, και όταν επιδίωξη είναι μια γενικόλογη “αντεπίθεση”, και μια αόριστη πολιτική καταγγελιών, δεν τις νομιμοποιεί ουσιαστικά, ιδίως στο όνομα των δικαιωμάτων όσων δεν μετείχαν σε αυτές.

Όταν τα δικαιώματα δεν συνδυάζονται με την προσωπική ευθύνη για το σύνολο εκείνων που τα ασκούν, εκτρέπονται σε αυθαίρετη άσκηση βίας. Άσκηση βίας που αναγνωρίζεται μόνον από μερικούς “επαγγελματίες” των κινητοποιήσεων και όχι από την κοινωνία. Αυτοί οι τελευταίοι νομίζουν ότι έχουν να κάνουν με μια ανώριμη, παθητική κοινωνία, ένα συνοθύλευμα απρόσωπης “μάζας” που αισθάνεται την ανάγκη να αναθέσει “εργολαβικά” την προστασία των δικαιωμάτων. Η ιστορία τους έδωσε την απάντηση. Εμείς θα συνεχίσουμε τον δρόμο που χάραξαμε με τους πολίτες συνομιλητές, συμμάχους στην κριτική εγρήγορση για τις ελευθερίες και τη δημοκρατία.

Αθήνα, 1 Μαρτίου 2000

Dis. E(1)/OIT/ProImer.doc/18.2.2000/και προσθήκη στο α) στις 29.2.2000/p.1-5/md